

Шахмат

МИЛЛИЙ БИРИНЧИЛИК

Маълумки, ўтган йил натижаларига кўра республика спорт терма жамоалири осиди бизнинг шахматчилар терма жамоаси болиб деб топпиди. Одатда шахмат таҳтасида бирон-бир афзалликга эришишдан кўра уни мустаҳкамлаш, сўнгра галабагача олиб бориш кийиндорид. Бинобарин шахматчиларимиз эгаллаган мавқеларини наинки ушлаб қолиши, балки уни мустаҳкамлаш учун яна кўп тер тўкишлари лозимлиги яхши тушунадилар.

Навбатдаги республика аёллар чемпионати деярли барча етакчи вакилларимизнинг иштироки остида ўтди. Иккиси хафта давом этган қизин курашлар оқибатида барча сорниши ўринлар пойтакт вакилларига наисбет этиди. Бу гал чемпионлик ишончи Рена Мамедовага наисбет этиди. У 13 ижонкитдан 10,5 очко жамгарон бўлса, унга шахматчи учарни бой берган Ирина Горшкова 9,5 очко билан учиничи бўлди. Иккиси соврин ўтган йилни чемпион Анжела Хельта тегди. Ольга Ким билан Елена Крюкова 4-5-ўринларни ўзаро баҳам кўриши. Голибларга «Ўзбекистон» хавъи йўлларис миллий авваликкомпанияси, «Камолот» жамгароси, маҳаллий саноат корпорацияси ва давлат спорт кўмитаси таъсис этган маҳсус совринлар топширилди. Иккиси иштироки — Ирина Горшкова билан Елена Крюкова миллий спорт устаси увони учун берилган таъланабарни бажарига муссар бўлди.

Марказий «Пахтакор» стадионида жойлашган республика шахмат клубининг турнири салари орадан атиги бир кун ўтган энг кучли эркак шахматчиларни қабул килиди. Бу сафар шудай таркибдаги ўйинчилар тўпланди, ҳатто грассмейстерлик таъланабарни белгилаш имконияти туғилди. Тарихида биринчи марта шундай бўлиши. Сабаби, тўрт нафар грассмейстерларимиздан учтаси олий лигига ўзбекистон чемпионатида катнашши истагани билдириди. Яна 6 нафар халқаро мастер, 5 нафар миллий спорт устаси республика чемпионлиги учун ўзаро баҳаси киришдилар. Жаҳон олимпиадалари, турли юқори нуғузли халқаро турнирлар иштироқчилари ўтасидаги беллашувлар кутилганда зиёда кескин ва қизигин тус олалётани ҳаммага манзур бўлмоқда. Дастанбик уч турдан сўнг халқаро мастер Владимир Егин 2,5 очко билан грассмейстерлардан ҳам ўзб турбиди. Ўнинг халқаро грассмейстер А. Ненасов ўтидан эришган галабаси жуда саломли бўлди.

Мамажон МУХИДДИНОВ,
халқаро тоғифадаги ҳокам.

Инсон ҳәёті давомида озодалик, покизалик қоидаларига риоя этиши унинг учун қайд даражада аҳамияти экани барҳаёт маънавий меросимиз, ҳалқ дошишмандлиги, шунингдек имл-фан манбаларида кўп бора қайд этилган. Улар ҳакида ҳар қанча эсласак ҳар сафар ўзимиз учун қандайdir янгилик оламиз. Ана шу мавзудаги бугунги сұхбатимиз 1-Тошкент давлат тиббёт институти гистология кафедрасининг профессори, «Ҳалқ дошишмандлиги марказининг бўлим мудири Зиёвуддинжохи Зайнуддин билан бўлди.

— Маълумки, поклик азалдан инсоннинг зиннати ҳисобланган, лекин бу фазилат маънавий вади маддий жиҳатларига бўлинади. Покликнинг ана шу иккала жиҳати бирбирига боғлиқ бўлса керак, умуман, бу борада уларнинг қайси бирни бирламчи?

— Бисмиллаҳир роҳманир роҳий. Пайғамбаримиз Мухаммад алайхиссалом «Поклик иймондандир» деб марҳамат килганлар. Шунингдек «Оллоҳ таоло озода зоҳидин яхши кўради». «Ислом дини покизадир, покиза бўлинглар, жаннатга пок-озодалардан ташкара ҳеч ким кирмайди». «Оллоҳ таоло ифлослик тартибисизлини ёмон кўради» шулар жумасидандир. Шунингдек, пайғамбаримиз нафасат уй ва ҳовлини, балки кўча ва майдонларни ҳам почиши лозимигина утириб «Кимки озодамлар юридиган йўлга ахлат, магаза тўкса бутун инсониятинг лазнатига колади» деб марҳамат килдилар. Бундан маълум бўладики, кўчаларда машинасини, гиламини, от-уловини юван гиши чўмилтирган инсонлар ишлари тугагач ўша жойни тозалаб кўйишлари лозим.

Инсон мөъбрий ҳолатда яшши учун унинг нафасати руҳию хисми, балки яшаш мухитидаги хоналари, ховлиси, ҳаво, сув, таомлари, у билан яшовни барча ҳоҳ тирик, ҳоҳ ўлик унсурлар покиза бўлиши талаб этилади. Йиғдан гапниларни киядиган киймларни ҳам ҳололик билан топилиши лозим. Она раҳимда зурримёт пайдо бўлиб, токи унга жон то кимлингунича 130 кун ўтади. Ота ва она шу кунлар ичада ҳалол, покиза таомлар билан озиқинларига вуужуда келадиган зурриёт покиза бўлди. Фарзанд ҳам покиза инсон бўлиб өвляга етади. Оила ва ўз навбатида жамият покизонлардан ташкил топган бўлса, бу жамиятда ишнооллоҳ тараққиёт авҳ олади. Бунинг учун инсонларда соглом маънавият, руҳонинг ва маърифат бўлиши даркор. Бугунги кунда жамиятимизда маънавиятга катта ўрин берилгатани юқорида айтилган омилларга замин яратади.

— Озодалик — инсон маънавиятининг белгиси, дедик. Ҳалқимиз маънавий ҳазинаси бўлмиши Куръони Карим ва Ҳадиси Шариф-

даларига риоя қилиш ҳакида боради. Айтишларича, ота-боболаримиз яшаган даврда «чиқинди» сўзининг ўзи бўлмаганими. Эҳтимол бу хол аждодларимизнинг тадбиркорлигидандир.

— Инсон туғилишидан то кабрга киргунигача, ҳар куни кўзи очилгандан то уйқуя кетгунгача покиза асосида бўлиши лозим. Эрталаб турганида ҳам, кечкурун ётиш олдидан ҳам покиза бўлиши лозим. Ҳудди шунингдек этра тонгдан супурилган тозалаш, сув сепиш, ўй ичиларни покиза тутиш ҳалқимизнинг азалий удуми. Супурилганда ариқдан ҳовли томонга супурилган. Сув покиза тутилган, унга ювиши, ҳаммом сувлари оқизилмаган. Ўдан чиккан

Покизалик ИНСОННИНГ УЛУФ ФАЗИЛАТИ

магзава кўчага оқизилса ҳалқимиз ўша хонадони сири ошкор бўлади, дейди. Барча нопок, микробли, касаллик тархатиши мумкин бўлган нарсалар Исломда најосат дейилади. Уларга қон, ҳайвонлардан чиккан ахлат, қайт килинган нарсалар, улар ҳайвонларни жуссалари кабилар киради. Буни яхши билан аждодларимиз ўзи хўли-жойларда чикиндиларга маҳсус ўралар барпо этгандар. Мева-сабзавот пўчоқлари чикиндиларга аралаштирилмаган ва чорва ҳайвонларига бўлсан.

Ота-боболаримиз исроғарчиликдан каттик кўркянлар. Қундаклар турмушда ортиб қолган нонлар қотириб кўйилиб, сук овқатлар билан истемол келиб юрдиши. Афусси, могораган нонларни ахлат кутиларига ташлаш каби ҳолатлар ҳанузгача учраб турибди. Кўп қаватли уйларда чикндиларни юқорида улоқтириши, ўйлар атрофида супурилганда катта бўлиши унинг учун ювишининг покизалишини аҳамияти қайд даражада юксак эканини билдиради.

— Озодалик — инсон маънавиятининг белгиси, дедик. Ҳалқимиз маънавий ҳазинаси бўлмиши Куръони Карим ва Ҳадиси Шариф-

да бу борада келтирилган ҳикматлар бисёр, шундай эмасми?

— Ислом таълимотлари озодамларга тўғри йўлни кўрсатади. Пайғамбаримиз Мухаммад алайхиссалом Ҳадиси муборакларида «Мен сизларга иккি нарсанни — Куръон ва Ҳадиси қолдирдим, уларни маҳкам тутсангиз ҳеч қон йўйдан ашадмайсизлар» деб марҳамат килганлар. Бу манбалarda озодалик ҳакида айтилган ҳикматлар жуда кўп. Ҳусусан «Поклик иймондандир». «Оллоҳ таоло озода зоҳидин яхши кўради». «Ислом дини покизадир, покиза бўлинглар, жаннатга пок-озодалардан ташкара ҳеч ким кирмайди». Шунингдек, пайғамбаримиз нафасат уй ва ҳовлини, балки кўча ва майдонларни ҳам почиши лозимигина утириб «Кимки озодамлар юридиган йўлга ахлат, магаза тўкса бутун инсониятинг лазнатига колади» деб марҳамат килдилар. Бундан маълум бўладики, кўчаларда машинасини, гиламини, от-уловини юван гиши чўмилтирган инсонлар ишлари тугагач ўша жойни тозалаб кўйишлари лозим.

— Сиз шифокорсиз. Шу боисдан озодалик инсон ҳәётидаги қайд даражада аҳамияти эланни мутахассис сифатида яхши биласиз. Бу борада бугунги тиббий талаблар билан азалий умуминсоний талаблар ўртасида фарқ катта бўлмаса керак.

— Бугунги тиббий талаблар азалий умуминсоний талаблардан келиб чикандир. У иммий тартибга солинган бўлиб, тури гиеник мөъззарларга, талабларга ва одаборларга таснифлангандир. Озодалик қоидаларига риоя килмаслигининг, ҳусусан яшаш жойларининг ифлослиги инсон саломатлигига зарар экани ҳакида жуда кўп гапирилган ва бу озодамлар учун янгилик эмас. Аммо мен бошқа бир нарса юқорида гапирикимиз Абу Али ибн Синонинг соглом озодамлар соғлигини муҳофаза килиш ҳакида ахойжит китоби бор. Эътибор қилияспими, гап соглом озодамларни соғлигини муҳофаза килиш ҳакида кетяпти. Бундан шундай фикр келиб чикадики, инсоннинг ҳеч бир аъзоси оғримаса ҳам у бундан хотиржам бўлмаслиги лозим. Масалан, ён-атрофийнинг тоза эмаслиги уни бефарзан, колдирмаслиги керак. Бир сўз билан айтганда озодаликка даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши, маҳаллаларда эса 50-60 метр узунликда чикиндихоналар чўзилиб ётиши ҳалқимиз учун исход, шариатимиз учун номуносиш иштир. Бу борада менимчунча ишни ташлашни оғади: биринчидан, иортдошларимизни шариптандиришни оғади: биринчидан, ортида кўрсатилган озодаликка давват этиши даркор. Иккичидан, аҳоли фақат белгиланган жойлардан кутиларигина чиқинди ташлашни одат қилишлари зарур. Учинчидан, чикиндиларга ахлатонахонларни ёкиши,